

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/619,Spotkanie-z-Allanem-Tyrrellem-brytyjskim-poslem-do-Parlamentu-Europejskiego-w-la.html>
10.04.2026, 19:48

Spotkanie z Allanem Tyrrell'em, brytyjskim posłem do Parlamentu Europejskiego w latach 1979-1984 oraz byłymi działaczami organizacji Europejskich Studentów Demokratycznych (EDS)

Europejska Grupa Demokratyczna

Wizyta Alana Tyrrella, członka Parlamentu Europejskiego,
i Richarda Thoburna w Warszawie w dniach 9-11 listopada 1979 r.

1. CEL

Przyjechaliśmy do Polski z zamiarem poznania tych Polaków, którzy są w mniejszym lub większym stopniu zaangażowani w działalność opozycyjną. Nasz pobyt został zorganizowany przez East European Solidarity Youth (EESY).

2. WNIOSKI

Każdy, kto spędził choć dwa dni na rozmowach z członkami rozmaitych opcji politycznych opozycji, musi być pod wrażeniem odwagi, idealizmu, stałości i praktycznego podejścia tych osób. Jesteśmy przekonani, że nie tylko zasługują oni na całe wsparcie, jakiego możemy im udzielić, ale że powinno nam jak najbardziej zależeć na jego udzieleniu. Zgadza się z twierdzeniem, że rozwój ruchu opozycji może znacząco przyczynić się do odprężenia w stosunkach między Wschodem a Zachodem.

3. PRZEŚLADOWANIA I SZYKANY

Ustaliliśmy następujące niezaprzeczalne fakty:

- a. Ma miejsce ustawiczne nękanie członków opozycji. Aresztowania są częste i zwykle trwają 48 godzin. W czasie naszej wizyty w Polsce Ojciec Małkowski został zatrzymany przez policję, a następnie zwolniony z aresztu. Przeszukano jego mieszkanie i skonfiskowano książki. Matka księdza Małkowskiego została poddana rewizji tydzień temu, przy jej powrocie do Polski z Zachodu, a jej książki z filozofii zostały zarekwirowane.
- b. Zaraz po wizycie Alana Tyrrella w Komitecie Obrony Robotników, około 8 uczestników spotkania zostało aresztowanych wraz z 32 innymi osobami. Uważa się, że aresztowanie tych osób miało na celu zapobieżenie ich uczestnictwu w obchodach Święta Odzyskania Niepodległości w dniu 11 listopada. Adam Michnik został zwolniony w sobotnie popołudnie po 14 godzinach. Podejrzewa się, że

zwolniono go w celu umożliwienia mu odbycia spotkania z Alanem Tyrrellem. Pozostali więźniowie zostali zwolnieni w południe w środę 13 listopada.

- c. Zakłada się podsłuch na liniach telefonicznych i w mieszkaniach. Lipiński i Kuroń powiedzieli nam, że nasze rozmowy, łącznie ze spotkaniem KOR, zostały nagrane przez Służby Bezpieczeństwa.
- d. Mimo, że oficjalnie istnieje wolność wjazdu i wyjazdu z Polski, członkom opozycji prawie zawsze odmawia się wydania paszportu. Niektórzy z nich nie mogą wyjechać na Zachód już od wielu lat.
- e. Im bardziej znany jest członek opozycji, tym jest on bezpieczniejszy. Nieznani studenci cierpią najbardziej: mogą oni zostać pobici przez „chuliganów” lub po zaarrestowaniu przez Służby Bezpieczeństwa. Studenci ci są też narażeni na wydalenie z uczelni bez możliwości ukończenia studiów.
- f. Wszystkim członkom opozycji grozi wypowiedzenie umowy o pracę i brak możliwości uzyskania zatrudnienia odpowiadającego ich kwalifikacjom. Nie mają oni także możliwości awansu; w tej samej sytuacji są osoby, które odmówiły wstąpienia do Partii.
- g. Niektórzy członkowie opozycji wyraźnie się bali. Większość akceptowała nękania jako część ich codziennego życia.
- h. Cenzura jest bezwzględna i prawie wszechobecna. Widzieliśmy gruby plik tekstów ocenzurowanych i wyciętych z katolickiego pisma. Dopuszczalny nakład tej gazety jest ograniczony do 1/3 ilości, która mogłaby zostać sprzedana. Prasa podziemna jest konfiskowana, a maszyny do produkcji tej prasy niszczone. Sprzęt używany do wydawania nieoficjalnej prasy, taki jak matryce, powielacze, tusz, farba drukarska, nie są dostępne w sklepach i zwykle są przemycane z Zachodu.
- i. Nie tylko słowo pisane podlega cenzurze, lecz także wszystkie formy sztuki. Pewien aktor czytał dzieła polskiej literatury w kościele za zgodą księży, ale nikt więcej ze strachu nie poszedł w jego ślady. Związek Artystów Scen Polskich (ZASP) jest kontrolowany przez członków Partii. Bycie w opozycji nie oznacza wykluczenia artysty ze Związku, ale nie ma on możliwości swobodnego przekazywania treści odbiorcom. W podobnej sytuacji są twórcy zrzeszeni w Związku Literatów Polskich (ZLP).

- j. Religia katolicka jest oficjalnie tolerowana, ale na jej wyznawców wywierany jest stały nacisk. Opinia publiczna jest oburzona, że wizyta Papieża-Polaka była tak pobieżnie omówiona w polskich wiadomościach. Wystosowano petycję, żeby msze święte były nadawane w telewizji. Do tej pory zebrano 30 000 podpisów w Warszawie i 350 000 poza Warszawą. Podpisy są zbierane na zewnątrz kościołów.

- k. Występują ograniczenia w programie nauczania na uczelniach: np. pomijane są elementy historii współczesnej. Towarzystwo Kursów Naukowych (TKN) zwane też „Latającym Uniwersytetem” prowadzi różnorodne seminaria poza oficjalnymi strukturami. Początkowo były to spotkania otwarte dla wszystkich, ale po kilku zebraniach rozpędzonych przez milicję i grupy chuliganów wejść na nie można tylko za zaproszeniem. Nowym przedsięwzięciem tej instytucji jest system ćwiczeń uniwersyteckich. Wykładowcy akademicy chcą pokierować studentami usuniętymi z uczelni z przyczyn politycznych, w celu umożliwienia im ukończenia nauki.

- l. Zakładanie wolnych związków zawodowych jest zabronione. Pomimo tego w centrach przemysłowych istnieją 3 dosyć liczne komitety robotnicze, mimo zagrożenia wykryciem związku przez władze i utratą pracy. Istnieją również komitety chłopskie.
Podziemne pismo „Robotnik” ukazuje się w nakładzie 20 000 sztuk, co trzy tygodnie. Jest ono w tym czasie czytane przez około 100 000 osób. Egzemplarze gazety są rozprowadzane do fabryk, a umieszczane tam informacje pochodzą od utajnionych „korespondentów” w fabrykach.

- m. Zaniepokoił nas zaobserwowany wyzysk na masową skalę pracowników, którzy są zależni od określonego rodzaju pracy, np. w kopalniach, gdzie zmiany są długie, płace niskie, a poziom zabezpieczeń godny pożałowania. W październiku wydarzyły się cztery wypadki w kopalniach: w każdym z nich były ofiary śmiertelne. Ogółem zginęło wtedy 80 osób, z czego 46 osób w jednym wypadku.

4. PRZYSZŁOŚĆ

- a. Opinie, na temat przyszłości są bardzo rozbieżne . Uważa się, że moment krytyczny może nadejść w każdej chwili. Ceny wzrosły o 1/3 w ciągu ostatniego roku, podczas gdy zarobki utrzymano na niezmiennym poziomie. Nie można pracownikom już bardziej zacisnąć pasa. Sklepy polskie są prawie puste w porównaniu z ich zachodnioeuropejskimi odpowiednikami.

- b. Prawie wszyscy ludzie, których spotkaliśmy, wierzyli, że przemocą nie da się niczego osiągnąć.
- c. Nikt nie wiedział, w jaki sposób Edward Gierek doszedł do władzy, czy może ją utrzymać, kto mógłby go zastąpić lub na jak dużą swobodę działania zezwala ZSSR. Najwyraźniej „kurtyna milczenia” skutecznie odgradza społeczeństwo od prawdziwych informacji.
- d. Rola Kościoła Katolickiego jest trudna do określenia. Z jednej strony istnieje przekonanie, że rząd obawia się siły Kościoła, a z drugiej Kościół nie ma zamiaru użyć swojej władzy. Niektórzy księżą są aktywnymi obrońcami praw człowieka, inni natomiast nie wykazują chęci współdziałania. W niedzielny poranek oba kościoły, które odwiedziliśmy, były pełne ludzi.
- e. Najbardziej konstruktywny ze wszystkich przedstawionych nam planów był program Jacka Kuronia, odważnego i szanowanego człowieka o cechach urodzonego przywódcy. Jego zespół pracuje nad tworzeniem społeczeństwa alternatywnego, istniejącego równoległe z rządem aż do chwili jego upadku. W pewnej mierze taka sytuacja już istnieje: większość rzeczy, od samochodów po mieszkania, może być nabyta przez tych, którzy mogą za nie zapłacić, „alternatywnymi” metodami . Wielu z tej drogi korzysta.

Duży nacisk kładzie się na rozwój komitetów robotniczych i prasy drugiego obiegu jako kanałów komunikacji. Zaopatrzenie w środki medyczne w Polsce jest niedostateczne. W „alternatywnym społeczeństwie” wierzy się, że zachodni chemicy i lekarze zechcą dostarczać lekarstwa przepisane przez polskich lekarzy. Cały czas powtarza się nam, że nie ma już marksistów w Polsce, tak w Partii jak i poza nią.

- f. Duży nacisk kładzie się na rolę ruchu opozycyjnego we Wschodniej Europie w procesie odprężenia.
- g. Polacy uważają siebie za Europejczyków w pełnym tego słowa znaczeniu. Jak nam to wyłożono: „Dlaczego nazywacie nas Europą Wschodnią? Jesteśmy w Europie Środkowej”.
- h. Istnieje duże zainteresowanie bezpośrednimi wyborami do Parlamentu Europejskiego. Polacy mają umiarkowaną nadzieję, że pewnego dnia będą w nich

mogli sami uczestniczyć.

5. POMOC Z ZACHODU

Zalecono nam zastosowanie następujących rozwiązań:

- a. Tak wiele nagłaśniania opozycyjnego ruchu ochrony praw człowieka, jak tylko to możliwe. Nie tylko ogranicza to prześladowania i nękania ze strony rządu, lecz także podnosi morale opozycji.
- b. Nagłaśnianie powinno być powiązane z kampanią na rzecz zwalczania konkretnych nadużyć władzy, na ile to jest możliwe.
- c. Rzetelna informacja jest bardzo ważna. Działalność Radia Wolna Europa jest nieoceniona. Jednak najbardziej wiarygodną radiową stacją informacyjną jest BBC. Zasięg jej działalności powinien być maksymalnie rozszerzany. Powinno się dostarczać do Polski jak największe ilości książek, i to nie tylko książki napisane przez Polaków na Zachodzie, ale także dzieła opisujące zachodni styl życia, jego wartości, problemy i sposoby ich rozwiązywania.
- d. Wizyty posłów Parlamentu Europejskiego i parlamentów krajowych są ważne; dostarczają one informacji dla opozycji, pełnią rolę edukacyjną dla świata zewnętrznego, a przede wszystkim nadają opozycji status, który ułatwia jej komunikację z Polakami i z rządem.
- e. Istnieje zapotrzebowanie na pomoc techniczną, szczególnie na powielacze i kopiarki. Rozpowszechnianie literatury drugiego obiegu (Samizdat) jest ograniczane tylko przez fizyczne uwarunkowania produkcji.
- f. Zaproszenia na konferencje zagraniczne powinny być wysyłane do imiennie określonych członków ruchu opozycji. Dzięki temu rząd może się znaleźć w kłopotliwej sytuacji: albo zostanie zmuszony do wydania paszportów, albo zostanie nagłościony fakt odmowy ich wydania. Da to opozycji kartę przetargową, a także zwiększy wiedzę działaczy opozycji o świecie poza granicami kraju.
- g. Umowy handlowe państw Zachodu powinny określać bezpieczeństwo pracowników i godziny ich pracy.

h. Studenci „Latającego Uniwersytetu”, których studia zostały przerwane z przyczyn politycznych, i którzy kontynuują edukację pod opieką profesorów, potrzebują pieniędzy na utrzymanie i zakup książek. KOR pomaga TKN-owi, (który prowadzi kursy) fundując stypendia naukowe. Zwiększona pomoc stypendialna z Zachodu byłaby bardzo pożądana.

(W tym celu założono niedawno w krajach Zachodu międzynarodowy komitet pomocy, wspierany przez ponad 60 intelektualistów, w tym 3 laureatów nagrody Nobla).